

նուանին, և Ովկիանիայի հարաւային արեւմտեան կողմը կը ձեւացընեն: Կան դարձեալ անանկ բազմաթիւ ու մանր կղզիներ, որ վայրենի բնիկները հսկայէ մը ցրցընած աւազի նմանցուցած են:

Արդ բուն այս Մելանէզիան է՝ որ իր արեւելեան մասին մէջ, բաց ՚ի Նոր Բրիտանիոյ, Սողոմոնի և Լաբէրուզի արշիպելագոսներէն, Նոր Երրիտեան, ներէն և Նոր Քալետոնիայէն, նաև Ֆիժի բաւաւ կղզիներն ալ կը բովանդակէ:

Ասոնցմէ արշիպելագոս մը կը ձևանայ, որ հարաւային լայնութեան 15° և 19° մէջ տեղուանք կ'իյնայ, և զլիսաւոր կղզիներն են, Լէվու, Վանուա-Լէվու, Քան Տոպու, Դապէ Ուին և Լանէմուա կղզիները, բաց ՚ի ուրիշ բազմաթիւ կղզիներէ՝ որ երեք հարիւր վաթսուոնէ պակաս չեն: Դազման Հոլանտացի հռչակաւոր նաւորդն եղաւ՝ որ 1643^ն գտաւ այս կղզիները և Գուշիէլմուս Իշխանիկղզիք անուանեց: Քուք ալ 1773^ն և 1777^ն այցելութիւն մ'ըրաւ նոյն կղզիներուն:

Ուստի այս կղզիները հասարակածէն անդին կ'իյնան, որոնցմէ ամենէն հիւսիսայինը հասարակածի գծէն զրեթէ հարիւր երեսուն փարսախ հեռու կ'իյնայ: 1861^ն Անգղիացւոց ձեռքը անցան: Սակայն կան կողմեր որ դեռ ևս սեւամորթ վայրենեաց ձեռքն են, ուրոնք իրենց յատուկ ցեղապետներն ալ ունին: Այն բնկաց ցեղապետներուն զլիսաւորներէն մէկն է Թաքէմպու, զոր սպիտակամորթք թագաւոր կը կոչեն, սակայն իր ժողովրդեան վայրենի բարբարոսութեանը պատճառաւ որ 100,000^ն չափ կան, իր իշխանութիւնն ալ շատ չափաւոր է:

Այն կղզիներուն մէջ բնութեան բուսական գեղեցկութիւնը կարելի չէ ստորագրել. հացի ծառը, քաքաոն, Դաիդիի շաղանակենին, և արմաւենիի շատ տեսակներ ինքնիրեննուն կ'աճին, ուսանց մասնաւոր մարդկային խնամքի: Բամբակենիի առատ մշակութիւն կ'ըլլուի: Ծովը տեսակ տեսակ ձկներով լի

է, և զլիսաւորապէս, ծովեղերաց մօտ ոտորէի առատ ձկնորսութիւն կ'ըլլուի, որ Չինաստանի վաճառականութեանը մէջ մէկ հատիկ բնութեամբ առարկայն է: Այս ձկնորսութեանս պատճառաւ էր որ երկայն ատեն Անգղիացիք և Հիւսիսային Ամերիկացիք մէկմէկու հետ լինամանալով, զբնիկները փոփոխակի մէկմէկու դէմ կը դրդուէին, և անով կը վարժեցընէին զանոնք ամենայն բռնութեան միջոցներով սպիտակամորթից վրայ յարձըկելու: Անանկ որ այսօրուան օրս շատ անգամ Եւրոպացիք բնիկ ժողովուրդներէն մեծամեծ փնտներ կը կրեն, և զուր տեղ Թաքէմպու թագաւորին կը բողոքեն՝ որ զանոնք պատժէ. ան չսեւու կը զարնէ: Նաև անանկ կ'երևայ որ բնիկ կղզեցիները մէջերնին դաշինք դրած են սպիտակամորթները երկրէն դուրս մերժելու: Սակայն բամբակենի մշակողաց երկիրներ կը յարձըկին, ու մշակները սպաննելով, երկիրները աւերելով և ամեն բան կողոպտելով կ'առնեն կը փախչին: Այս վայրենեաց մէջ մարդակերութիւնն ալ սովորական է:

ՊՐԱՀՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԸ

(Տես Հատ. ԻԸ. երես 342)

Պրահմանը շարունակուելով վրայ հեծած, այն ազնիւ կենդանւոյն վրայ՝ զոր բնութիւնը կարծես թէ իրեն հայրենեաց ամայի գաւառներուն համար ըստեղծած էր, և զոր Արաբացիք անպատի նաւ կը կոչեն, շուտ մը Եգիպտոս հասաւ. հոնկէ ուղեց Տաճկաստան անցնիլ, այն յիշատակաց երկիրը, ուր մարդը անցեալ քաղաքականութեան աւերմունքները կը տեսնէ և նորածնին վրայ ալ կը զարմանայ: Իր երկրին և Եգիպտոսի մեծակառոյց շէնքերուն մէջ զարմանալի նմանողութիւն մը գտաւ, և անով հաստատեց որ այս երկու անյիշատակ կապանքներով միացած աշխարհներն՝ կրնան իբր մարդկութեան բեղնաւոր մարք համարուիլ:

Աւերակաց մէջէն անցնելով երբ աչքը այն գոռողաբար զլուխնին բարձրացուցած կոթողներուն վրայ կը տանէր ու կը դիտէր այն հոյակապ սիւնները, այն կործանեալ տաճարաց մնացորդները, զինքը արտմեցնողը ոչ այնչափ ապականեալ շինուածոյ գեղեցկութիւնն էր՝ որչափ պարիսպներուն վրայ փորագրուած հին իմաստութեան անհասկանալի առածները. մարդուս մէկ վսեմ խօսքը՝ որ իր ընկերոջը ասպարիզին առաջնորդ կ'ըլլայ, շատ աւելի յարգելի կ'երևար իրեն՝ քան թէ շէնքի մը յիշատակը։ Գահիրէի մօտէն անցնելու տեն Արաբացի մը գոչեց .

Ո՛ւր է այն երկու բուրգերը շինողը . ի՞նչ եղաւ իր ազգը ու ժողովուրդը . ի՞նչպէս եղաւ իր վերջը . ո՛ւր եղաւ իր անկումը։

Կրանիդի վրայ փորագրուած խորհրդական նշանագիրքը չկրցան պատասխանել անոր։ Բայց հին Եգիպտացւոց մէ իջած ծեր Ղպտի մը ըսաւ իրեն .

Մեռելոց կեանքը կենդանեաց յիշատակին մէջ կը մնայ։

Գեղեցիկ մնացորդներ կան հոս, բայց ժողովրդեան քրտինքով ոռոգեալ կը տեսնամ, հսկայածե սիւններ կը դիտեմ, բայց անոնց խարխիւր արեամբ թաթաւեալ է։ Այս բուրգերէն մէկ հատը միայն կանգնելու համար, սոթակէզ և սովալլուկ բիւրաւոր մարդկանց ջանքը պէտք եղաւ, և մենք հիմայ հաղիւ գիտեմք թէ գերեզման մ'է անիկայ. եթէ բարերար դից նուիրեալ տաճար մը եղած ըլլար, թերևս մարդիկ չմոռնային զանիկայ։

Պրահմանը Եգիպտոսէն՝ ուր ամենայն մարդ Գաղղիացւոց անունէն կը դողար, որը յետ զինուր նուաճելու բնակիչները՝ գիտութեամբք ալ կը նուաճեն, Ասորեստան անցաւ և հոնկէց իր ընթացքը դէպ ի Պաղեստին ուղղեց. քանի մը շարթէն Նարա-մոնին խեղճ գաւառ մը հասաւ, բայց իրեն առջին շատ մեծ երեցաւ այն գաւառը՝ երբ տեղեկացաւ որ աշխարհիս նոր կերպարանք մը

տուող բարոյականն անկէ ելած տարածուած է։

Սերէ ընկերդ անձիդ պէս։

Կարծես թէ ձայն մըն ալ կը լսէր որ կ'ըսէր իրեն. « Այս խօսքս եթէ ըստ ամենայն զօրութեանը ըմբռնենք, այս վսեմ խօսքը՝ գերութիւնը անհետ կ'ընէ։ Ասիկայ տա մարդկուշիւն ըստ իմ անհատական խօսքի ե »։ Հետեալ առածներն ալ Հրէաստանէն ժողովեց, որոնք Սողոմոնի իմաստութեանէն, հին մարդարէիցմէ և Գրիստոսէ հասած էին, որոնք մարդուս սորվեցուցին։

Երբեք բարեկամիդ մի ըսեր, « Գնա և վաղը եկուր որ օգնեմ քեզի »։ Մինչդեռ նոյն ժամանակը կարող ես օգնելու։

Ով որ աղքատին կը գթայ, փոխառու կ'ըլլայ Աստուծոյ՝ որ օր մը կը հատուցանէ իրեն։

Բարերարութիւնը և արդարութիւնը աւելի հաճոյ են Աստուծոյ քան թէ զոհերը։

Այն տեղերը՝ որոնք մարդկութեան ճշմարտագոյն բարոյական մը շնորհած էին՝ պտըտելէն վերջը, որոշեց Եաֆային պղտին աւահանգստէն նաւ մոտել և երթալ Կոստանդնուպօլիս, որ Եւրոպայի և Ասիոյ մէջտեղ շինուած՝ սահմանակից է երկու աշխարհաց և կրկին կրօնից։

Հասաւ հոն և մէկէն հիացաւ անոր դիրքին, տեղին գեղեցկութեանը և վաճառականութեան ընծայած անբաւ միջոցներուն վրայ։ Բայց Տաճիկները մարմարիոն շէնքերուն տեղ՝ փայտաշէն տուներ կանգնած էին և հին իմաստութիւն մը վսեմ առածներու և ողբալի սնու պաշտութեանց հետ խառնուած կ'երևար։ Տաճկաց՝ ճակատագրի չափազանց հաւատք ընծայելը, որ բնական խելաց պահանջած զգուշութիւններէն ետ կը կեցնէ զմարդ, հաւասար ժանտախտի սաստկութեանը անբաւ մարդ կը ջարդէր իրենցմէ. կրօնական կարծիքնին շատ անգամ իրենց մտաց և հանճարոյն յառաջադիմութեանը արգելք կ'ըլլային, և երբ կարդացնել տուին իրեն՝ զուրանին քանի մը պատուէրները, ալ այս ժողովրդեան արուեստից և

հոյակապ շէնքերու գէմ ունեցած արհամարհանաղը վրայ չզարմացաւ :

Սակայն Տաճիկը՝ հանդերձ այսպիսի առածներէ պատճառեալ նախապաշարմունքներով՝ Նարա — Մունիին քաջ և զգաստ երեցան, հաստատուն իրենց խոստմանց մէջ և երգմունքնին պահող բայց զիրենք այնպէս համարեցաւ ինչպէս որ են իրաւընէ . խորխոր 'ի յաղթութեան, անողորբելի վրէժխնդրութեան մէջ, ամբարտաւան դոյզն յաջողութեամբ : Եթէ ինքն մոռնար այս բանս, ամայացեալն Յունաստան կրնար միտքը ձգել : Պրահմանին այս քաղաքը հասնելուն ժամանակները հին տէրութիւնը եւրոպական քաղաքակաւ նութեան ձև մը կ'առնուր . Մահմուտ այն ազատ և յանդուգն զինուորութիւնը ջնջելու հետ էր, որ ձեռքը զէնք՝ սուլդաններ ընտրելու իրաւունքը գրաւելով՝ կը յապաղէր ժողովրդեան յառաջադիմութիւնը . ուստի ենիչէրիներուն հետ մէկ տեղ Տաճիկաց հին ընկերութեան կերպն կը վերնար, նոր կերպարանք առնելու համար :

Սակայն այն յուզեալ խռովութեանց և ներքին յեղափոխութեանց մէջ, Նարա — Մունին տեսաւ որ առածներու պարզ իմաստութիւնը՝ որ ամեն մրրիկներու գէմ կը դնէ և դարուց 'ի դարս կը յաջորդէ, մարած չէր ինչպէս որ կը կարծէր . և ահաւասիկ այն ուսմկական առածները՝ զոր գիտուն էֆէնտիի մը բերնէն լսեց .

Ձէթէ երկայն ապրելով այլ շատ տեսնալով բան կը տոկուի :

Մարգս մարգու հայելին է :

Մոյլը կ'ըսէ . Ուժ չունիմ :

Եթէ հարստութիւն չունինք՝ գէթ պատիւ ունենանք :

Շատ մարդիկ տգէտ են՝ իրենց ըմբռմանը պաւկասութենէն :

Ինչ որ կու տաս , հետգ կը տանիս :

Ձեռք տուր թշուառներուն , Աստուած ալ չըթողուր զքեզ :

Ով որ աղքատին կու տայ՝ Աստուծոյ կու տայ :

Ով որ շատ բանի ձեռք կը դարնէ՝ քիչ բան կը լինեցնէ :

Դատարկութիւնը հայր է հոգոյ :

Ժամանակաւ և համբերութեամբ թթենւոյ տերները սնդուս կ'ըլլան :

Բարեք ըրէ , Աստուած կը հատուցանէ քեզի :

Սանդուգին գլուխը աստիճանէ աստիճան կ'ելլէր :

Ես կրնամ սխալիլ՝ բայց դու պէտք է ներես :

Ձուխան եղբբին համաժատ առ իսկ աղջիկը մօրը համեմատ :

Ձկոյ արարած մը առանց պակասութեան , այսպէս ալ և ոչ առանց զղջման մեղք :

Գանակի հարուածներէն կարելի է բժշկուիլ , բայց լեզուի հարուածներէն ոչ :

Հետեւեալ առածներն ալ աւելցուց , զոր ծեր տաճիկ վաճառական մը թարգմանեց անոր և ըսաւ՝ որ իր կենաց երկայն ասպարէզին մէջ սորվեցուցին իրեն , արհեստին մէջ համբաւ ստանալ , իր յաջողութեան ժամանակ խորշիլ մեծ չարիքներէ , ճանչնալ զմարդ և յիշել անոր ճակատագիրը :

Յաճախ խաբուելէն է որ մարդս փորձ կ'ըլլայ :

Հոս նաւեր ընկղմեցան , դու գիւրարեկ նաւակովք ինչ ընելու կու գաս :

Գիտութիւնը տարիներու թուոյն մէջ չէ , այլ գլխուն մէջ :

Քանի մը ամիս կոստանդնուպօլիս ընակելէն վերջը՝ երիտասարդ Պրահմանը՝ որ ամեն տեղ լսած էր Յունաստանի աւերակաց նախկին փառաւորութիւնը , մանաւանդ անլուր թշուառութիւնները , ուղեց տեսնալ զանոնք . և իմացաւ որ բարբարոսները Սոկրատայգեղեցիկ հայրենիքէն՝ այն գերազանց մարգուն՝ որ ճշմարտութեան մը համար մեռած էր , չէին կրցած շէնքերուն հետ իմաստութեան յիշատակն ալ անհետացնել : Աշխարհիս մէջ ընդհանուր եղած մտածութե վրայ մարդ իշխելու կարողութիւն չունի . վասն զի քան զինքը զօրագոյն է այն : Երիտասարդ յոյն քահանայ մը՝ հին իմաստութիւնը՝ քրիստոնէութեան իմաստութեանը հետ խառնելով , ըսաւ իրեն Աթէնքին աւերակացը վրայ . « Ով հիւր , դու որ ճշմարտութիւնը փնտռելու համար երկիրս եկած ես , ըսեմ՝ քեզի՝ այն երախտագէտ որդւոյն նման , որ իրեն կեանք տուողին ըսաւ . Նորածին Յունաստանը Ասիոյ դուստրն էր , հիմայ լքեալ արգասաւոր մայր մըն է՝ որ ուսուցիչ եղաւ ամենայն ազգաց : Ինչո՞ւ ուրեմն , Աստուած , այս ապերախտ ազգերը գերութեան մէջ մոռցած են իրենց

մայրը. ինչու. հաճար չեն յիշեր երբեք թէ ինչ էին և ինչ եղան: Մեր սխալանքը գերութենէ առաջ կու գան, իսկ արիութիւնն իս մեզմէ: Մենք արեամբ վերածնեալ եմք, հիմայ ալ պէտք է որ գիտութեամբ և ազատութեամբ վերածնանք իմք »:

Պրահմանը՝ այն աւերակներուն մէջ, Հելլենացւոյն իրեն հարցը հին իմաստութեան վրայ հարցընելով, այս պատասխանը ընդունեցաւ. — « Ամեն ազգ մէկ առաքելութիւն մ'ունի երկրիս վրայ, և չկայ ազգ մը տիեզերացս մէջ՝ որ ասոր չափ արժանապէս կատարած ըլլայ իրենը՝ որուն աւերակները կը տեսնաս. ինքն է առջի ըսողը առ մարդիկ. Ծանիք զքեզ. և այս լակոնական բայց ազդու խրատով՝ կարծես թէ յայտնած է առ մարդկութիւն բարոյականին բովանդակութիւնը: Նոյնպիսի հին առածով մըն ալ, Բնաւ աշխարհի թաւ, հոչակեց տիեզերացս ներդաշնակութիւնը, և այն ամեն բանը յայտնելու կարևորութիւնը՝ որով բաղկացած է երկրիս երկնից հետ ունեցած աստուածեղէն միութիւնը: Ծանիք զքեզ. այս է սկիզբն ամենայն իմաստութեան. Բնաւ աշխարհի թաւ. այս է սկիզբն ամենայն գիտութեան »:

« Յունաստանը խօսեցաւ աշխարհիս, և երեք մեծ մեկնիչներով քաղաքակաշացուց զայն. Պղատոն Սոկրատայ մտածութիւնը հրատարակելով մեկնեց մարդուս երկնքէն ընդունած բարոյականը. Արիստոտէլ՝ անդադար բնութիւնը և դաստիարակութիւնը քննելով՝ որ կ'առաջնորդեն մարդուս, անոր առաջնորդող գիտութիւն մըն ալ գտաւ »:

« Յունաստանի առաժները շատ և շատ են, բայց այս առաժները թողլով իրենց ծննդեան երկիրը, ըստ իրենց կրօնական սկզբանցը այլափոխեալ են: Եթէ հաւատալու ըլլանք Յունաստանի հին հեղինակի մը, առաժները ատենազրայնքան յարգ ունէին հոն՝ որ զանոնք ճամբաներու եզերքը կանգնուած քարերու վրայ կը փորագրէին, որով կրնային ճանապարհորդը զարմանալ թէ ազգային իմաստութեանը և թէ միանգամայն եր-

կրին գեղեցիկ և բնական տեսարաններուն վրայ: Աքանշելի դաշնակցութիւն բնութեան և բարոյականի, որ երբեք մէկմէկէ պէտք չէին բաժնուիլ »:

« Իսկ մենք, նոր վերածնեալ սերունդը այս մեծ մարդկանց, մենք ալ ունինք առաժներ, բայց անոնցմէ ոմանք մեր գերութենէն յառաջ եկած են, անոր համար կը ջանանք խղճել այն անարգ ձայները՝ որք մեզի այնպիսի լեզու մը կը խօսին՝ զոր բնաւ չենք ուզեր լսել. կան ալ որ մեզի անկախութեան յոյս տուած են, մենք ալ իրենց անմահութիւն պիտի տանք »:

Երիտասարդ Յոյնին այս խօսքերէն վերջը Պրահմանը կը մտնէ ֆալոյցերուի մը բնակարանը, որ շատ մարդասիրութեամբ ուզեց ընդունիլ զանիկայ, և իրեն թղով և ձիթապտղով պարզ ճաշ մը տալէն ետև, քանի մը առած թարգմանեց, որ հնութեան հանճարեղ միացորդներ էին »:

Դատելուդ ատեն նստած եղիք, բաւական է թէ գատմունքդ արդար ըլլայ »:

Դու այգիդ ազէկ հոգա, գրացւոյդ այգիին վրայ նախանձ չես կապեր »:

Վասիլ, պատուէ հայրդ, և գու ալ, հայր Վասիլ, զգուշութեամբ վարուէ »:

« Սակայն, ըսաւ բարի ֆալոյցերոսը, ով որ կարծէ թէ զմեզ կը ճանչնայ՝ քիչ մը ժամանակ մեր մէջը բնակելուն համար, շատ կը խաբուի: Մենք աշխարհաւեր պատերազմին և ապականիչ գերութեան դէմ՝ ըստ կարի կռուեցանք: Ժողովուրդ մը համարձակ դատելու համար՝ պէտք է երկար ժամանակ անոր մէջ բնակիլ. և յառաջ քան զհամարձակելն դատաւոր ըլլալու՝ պէտք է շատ մը կանխակալ դատմունքներէ ազատ ըլլալ. վասն զի, ինչպէս որ կ'ըսէ հին առածն,

Նապաստակին աչքերը շատ տարբեր են բուին աչքերէն, և սակայն բամբասանքը մեծ ճամբաներու վրայ կը նստի և անցորդները կը ծաղրէ »:

Բայց ապահովե՛ք այս է որ՝ ով որ արդար ապրած է, ալ չվախեր ոչ այս առածէն և ոչ անկէ՝ զոր հիմայ պիտի ըսեմ »:

Իւրաքանչիւրին ճակտին վրայ այնպիսի գրերով գրուած է մահուան ժամանակը՝ որք անընթեռնի են մարդուս համար, բայց Աստուծոյ մատամբ գծագրուած են »:

Այս խօսքերէս վերջը փառքերոսը երթաւ բարով ըսաւ Պրահմանին, որ կոտանդնուպոլսոյ ճամբան բռնեց, միտք ունենալով հոնկէջ ալ նաւել՝ Եւրոպիոյ ամենէն քաղաքականացեալ երկիրները տեսնալու համար: Երբ մեծաւ յաջողութեամբ այս քաղաքս հասաւ, օսմանեան պետութիւնը նաւ մը զինելու հետ էր, որ Միջերկրականին մէջ ապահով պահպանութեանը համար պիտի երթէ եկէր: զիտուն էֆէնտի մըն ալ պիտի զրկէր յԱլքերի բարբարոսաց հետ եղած խընդիրները կարգի դնելու համար, որք դեռ լմընցած չէին: Նարա-Մունի, որ նոր երկիրներ քալել շատ կը փափաքէր՝ շատ ալ ուրախացաւ անանկ ժողովուրդ մը երթալու տեսնալու, որ կրած թշուառութենէն մեծ խրատ առեր էր, և անոնց վրայ պիտի մտածէր:

Կը շարունակուի:

ՀԵՏԱՌԻՐԻՐԱԿԱՆՔ

ԲՍՄՎԵՐԻՈՍ ՄԷՐԴԱՏԱՆԴԷ: — Օրագիրը այս հոչակաւոր շարագրող երաժշտին մահը կը ծանուցանեն: Այս մեծանուն մարդուս մահուամբ իտալիոյ երաժշտական արհեստը մեծ կորուստ մը կ'ընէ: Մէրդատանդէ այն մեծ հանճարներէն մէկն էր, որ մեր դարուն առջի կիսուն չքեղապէս փայլեցան. յորոց էին Աոսսինի, Պէլլինի և Տոնիժէզզի:

Ինքը Ապուլիոյ Ալգամուռա պզտի քաղաքը ծնած էր 1798ին. և իր առաջին երաժշտական կրթութիւնները՝ Նաբոլիի Ս. Սերաստիանոս երաժշտական վարժարանը ըրած էր, որուն առաջնորդն էր այն ատեն հոչակաւորն Յինկարէլլի:

Կանուխէկէ ինքզինքը թէատրոնական երաժշտութեան տուաւ, և 1819ին Ս. Կարոլոս թէատրոնը Հերքիշլլեսի դիշգակարգութիւն առաջին թատրերգութիւնը հանդիսացուց. որմէն անմիջապէս ետքը և նոյն տարին նաև Բըռ-

նուքիւն և Յարակայութիւն մակա-նուանեալ կատակարան թատրերգութիւնը շարագրեց, և երկուքն ալ յաջող ելք մ'ունեցան, ամենուն հաճելի անցնելով: Երկրորդ տարւոյն արդիւնք եղան Անակրեոն և Սաւոս, որ առջիններէն աւելի անուն հանեցին և մեծ ընդունելութիւն գտան, մինչև իտալիոյ բոլոր թէատրոններուն տեսարանները բացուեցան նոր երաժշտ շարագրողին առջին:

Այս երաժշտիս զլխաւոր գործերն են Էլիզա և Կոդիլոս կատակարան թատրերգութիւնը, Հելիսէ Ֆելդրեցի, Վեստալը, Երկու մեհազգի նախանձորք, զոր Բարիզու թէատրոնին համար գրեց, և մեծ զարմանք պատճառեց ոճին վսեմութեամբը և ուժովը: Ասկէ զատ դեռ ևս ուրիշ շատ հոչակաւոր թատրերգութիւններ ունի չինած:

Այս վերջին տարիներս Մէրդատանդէն Նաբոլիի երաժշտութեան վարժարանին տեսուչն էր. և թէպէտ աչաց տեսութիւնը կորուսած էր, և պատկառելի էր նաև հասակաւ, 'ի վերայ այսր ամենայնի ամենին չգաղարեցաւ իր ջերմ երեակայութիւնը նորանոր բաներ գրելու գործածելէ. և այս բանիս ապացոյցը Վիրգիլիսիսն է, որ երկու տարի առաջ այնչափ նախանձելի ընդունելութիւն գտաւ:

Մուն Սընիին անցքը: — Դեռ ևս Բաղմավիպիս 1871ին յունուարի թերթերուն տպագրութիւնը չլմընցած, մեծագործ ձեռնարկի մը յաջողութեան լուրը առինք, որ դարուս չքեղ պարծանքներէն մէկը պիտոր մնայ առ ապայս:

Մուն-Սընիին գետնափոր անցքը գլուխ տարուելով բացուեցաւ: Մինչև անցած դեկտեմբերի 22էն հեռագիրը ծանուցեր էր թէ՛ այլ ևս հինգ մեղր միջոց կը մնար ծակելու, և կը յուսացնէր թէ ծննդեան օրով այն միջոցն ալ պիտոր ծակուէր լմըննար: Եւ յերաւի, յոյսը սուտ չեղաւ. վասն զի դեկտեմբերի 25ին